

Måndagen den 9 Mars.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Herr A. Wengberg, enligt insändt läkarebetyg, vore af sjukdom hindrad att deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 3.

Föredrogs Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, i fråga om inskränkning i rättigheten att till förtäring på stället försälja vin och maltdrycker.

Härvid anförde:

Herr Wigardt: Jag tager så sällan Kammarens tid i anspråk, att jag hoppas Herrarne skola ursäktas mig, då jag nu anhåller att i en så vigtig fråga som den förevarande få yttra några ord. Så väl den nu föredragna Kongl. propositionen som ock de inom Kamrarna väckta motionerna angående förändrad lagstiftning i afseende å villkoren för försäljning af spirituösa drycker äfvensom af öl och vin, anser jag beröra en af de vigtigaste frågor, så väl för stad som land, hvilka under innevarande riksdag blifva föremål för representationens ompröfning, och å hvilka hvarje sann fosterlandsvän längtar efter en snar och lycklig lösning.

Mig vill det synas, såsom skulle statsmakterna ega både vilja och förmåga att i detta hänseende stifta nya lagar eller förändra de redan bestående derhän, att det må stå hvarje kommun fritt att inom sig bestämma, huruvida den skadliga och förderfliga försäljningen af så väl spirituosa som öl och vin må tillåtas eller icke. Enligt min tanke bör icke heller åt en dylik rättighet, der den en gång meddelats, gifvas en sådan giltighet, att en enda person, måhända mot de öfriga medlemmarnes af kommunen vilja och önskan samt till mångas skada, skall anses ega liksom företrädesrättighet att för hela sitt återstående lif utöfva denna

försäljning, den må för öfrigt verka huru menligt som helst för samhället och dess lugna utveckling. Skulle en sådan grundsats fortfarande få göra sig gällande, så tror jag att sådant i längden skulle visa sig i lika samhällsupplösande följder, som då depravationen nått sin höjd i det gamla Rom och Grekland. Jag anser följaktligen, att det helt och hållet bör bero på kommunalstämman att till ansökan om dylika försäljningsrättigheter vid hvarje särskildt tillfälle lemna sitt bifall eller afslag, och att sålunda kommunalstämma, som sådant önskar, eger att från sitt område bannlysa all sådan försäljning.

Mine Herrar, vilja vi att hädanefter numerären inom våra fängelser skall i någon mån minskas, i stället för att, såsom hittills skett, alltjemt i betydlig grad ökas, vilja vi att antalet inom våra försörjningsanstalter skall aftaga i stället för att tilltaga, så tror jag att den ifrågasatta lagförändringen, i det syfte jag påpekat, är det enda medlet, hvarigenom en sådan önskan kan vinnas. Jag anser ock tiden nu vara inne för vidtagande af en sådan förändring samt önskar hjertligt, att Lag-Utskottet, till hvars förberedande behandling denna fråga torde blifva hänvisad, måtte taga steget fullt ut till en genomgripande reform, ty halfva mått och steg äro här vid lag af ingen verkan. Hvad är väl, mine Herrar, hufvudorsaken till flertalet af de brott som nu för tiden icke äro så sällsynta i vårt land; hvad är orsaken till att så många familjer falla fattigvården till last; hvad är orsaken till de många olyckliga äkten-skapen, till de många vanvårdade barnen och andra bekymmer i synnerhet inom familjelifvet; hvad är orsaken till det skadliga och lättsinniga lefnadssättet hos en stor del af den uppväxande ungdomen? Jag vågar tro, att orsaken till allt detta onda till en stor del härleder sig från krogen och de många tillfällena som derigenom beredas så väl familjefadren som den obetänksamme, karakterslöse och utan grundsatser varande ynglingen att med lätthet kunna förskaffa sig rusgifvande drycker. Jag tror att mycken tack och välsignelse skulle höjas från mångt lidandets och armodets offer, om krogen kunde undanrödjas från drinkarens stråt.

Hvad jag nu i största korthet yttrat torde måhända af mången anses vara alltför enkelt och enfaldigt; men det må stå för min räkning såsom min allvarliga och uppriktiga åsigt i denna viktiga fråga. Jag anhåller slutligen att dessa mina ord, till den kraft och verkan de kunna ega, måtte få åtfölja remissen af den Kongl. propositionen till Lag-Utskottet.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag vill endast tillkännagifva, att jag för min del icke funnit, att vårt folk i andligt hänseende förfallit eller sjunkit så djupt som den siste talaren och motionären synes hafva kommit till insigt och erfarenhet utaf. Jag tror verkligen icke, att vår nation är så i yttersta grad moraliskt förderfvad som denne talare nyss låtit påskina, samt att, om än dryckenskapslasten på ett eller annat ställe i vårt vidsträckta land tilläfvänturs skulle hafva tagit öfverhand, enahanda sorgliga förhållande dock helt visst icke existerar i de flesta delarne i riket. Jag beklagar, att hos en del nykterhetsvänner uppfattningen af denna sak skall vara sådan, att de i sin nykterhetsifver nästan sjelfve förlora nykterheten.

Herr Fahlén: Jag instämmer med Herr Wigardt, ty jag tror att det väckta förslaget angående inskränkning i rättigheten till försäljning af så väl spirituosa som maldrycker, är en bland de viktigaste frågor som vid denna riksdag förekomma till behandling, samt att Riksdagen åt detta ärende bör egna all möjlig uppmärksamhet. Då emellertid Herr Wigardt nyss på ett så fullständigt sätt uttalat min uppfattning af denna fråga, inskränker jag mig för närvarande till att i allo med honom instämma.

Herr Wigardt: Med anledning af talarens på skånebänken anförande ber jag endast få upplysa honom om, att jag hvarken är motionär i ämnet eller låtit hänföra mig vare sig af egna eller mina vänners uppfattning af denna fråga. Jag har blott med största lugn uttalat samma önskan, hvilken, såsom bekant, redan utgått från många trakter af vårt land och banat sig väg till konungens thron; och denna önskan och detta rop om vidtagande af kraftiga åtgärder till dryckenskapslastens hämmande anser jag äfven vara till stor del berättigade.

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, hänvisades den ifrågasvarande Kongl. propositionen, jemte de i anledning af densamma inom Kammaren afgifna yttranden, till Lag-Utskottet.

§ 4.

Efter dernäst skedd föredragning af Herr R. Törnebladhs å Kammarens bord hvilande motion N:o 181, angående underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkör och oförsörjda barn, blef samma motion hänvisad till behandling af Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

§ 5.

Föredrogs och bordlades för andra gången Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, angående allmänna bevillningen.

§ 6.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 34, i anledning af väckt motion om ersättning åt Majoren m. m. D. W. Lilliehöök för hafda kostnader i sammanhang med verkställd undersökning för reglering af sjön Wenerns vattenhöjd.

Ordet begärdes af

Herr Anders Andersson i Smedbyn, som yttrade: Det är med en viss tveksamhet jag går att förorda min motion, då Stats-Utskottet enhälligt afstyrkt densamma; men de skäl Utskottet för sitt afstyrkande andragit, sedan den erkänt det stora nytta Major Lilliehööks arbete åstadkommit genom fullt utredande af frågan om reglering af Wenerns vattenhöjd, hoppas jag icke skola af Riksdagen godkännas, ty derigenom skulle

Major Lilliehöök gå miste om det ringa arvode han betingat sig för ett så mödosamt arbete. Att han genom Högsta Domstolens beslut blifvit frändömd det arvode, som Rådstufvurätten och Göta Hofrätt samstämmigt honom tillerkänt af dem som lemnat honom uppdraget, kan ju icke räknas för giltigt skäl till afslag; tvertom anser jag det vara Riksdagens skyldighet att godtgöra en rättmätig fordran, som icke på annat sätt kan erhållas, helst då Riksdagen förut härtill lemnat anslag och de upprättade handlingarne äro en statens egendom, som hos Väg- och vattenbyggnads-styrelsen förvaras till framtida nytta för en stor menighet.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Werner Ericson: Den föredragna motionen kan möjligen till en början synas vara af så enskild beskaffenhet, att den knappast borde hafva blifvit föremål för Riksdagens ompröfning. Sedan nemligen Kongl. Maj:t under vissa vilkor anvisat 5,000 R:dr B:ko såsom statsbidrag till kostnaden för en undersökning i fråga om reglering af sjön Wenerns vattenhöjd, synes det icke vidare tillkomma Riksdagen att blanda sig i den rättstvist, som sedermera uppstått mellan arbetschefen Major D. W. Lilliehöök och undersökningskomitén angående den förres anspråk att af komiténs ledamöter utbekomma sin efter arbetets fullbordande återstående fordran 2,674 R:dr 45 öre. Men jag ber dock att härvid få fästa Kammarrens uppmärksamhet vid de egendomliga förhållanden som här föreligga. En komité, vald af strandegarne inom de tre län som omgifva Wenern, har tagit nyssnämnda statsmedel om hand för att dermed ombesörja utförandet af ett offentligt arbete, hvilket de derpå öfverlemnade till en enskild man, under förutsättning att strandegarne skulle samtycka till deltagande i betäckande af den kostnad, som möjligen komme att överskrida statsbidraget. Efter sålunda upprättadt kontrakt mellan komiténs ordförande och Major Lilliehöök verkställdes uppmätningen af den senare, hvilken derefter, då han ej såg någon möjlighet att i godo få sin räkning till fullo betald, stämde komitén till Wenersborgs rådstufvurätt, som ålade komiténs ledamöter, en för alla och alla för en, att till Lilliehöök erlagga det omstämda beloppet. Komiterade vädjade emellertid till Göta Hofrätt, som på anförda skäl fastställde rådstufvurättens utslag, så vidt derigenom komiténs ordförande ålagts att till svaranden betala fordrade 2,674 R:dr 45 öre med stadgad ränta derå samt ersätta svarandens rättegångskostnad. I denna dom sökte komiténs ordförande ändring i Högsta Domstolen, som på grund af formfel fränkande Major Lilliehöök all vidare ersättning än den han redan uppburit. Detta formfel bestod deruti, att han underlåtit upprätta och sina undersökningshandlingar bifoga en approximativ beräkning å kostnader för indämning och torrläggning medelst pumpning af de största och bästa jordområdena vid Wenerns stränder. Högsta Domstolen har sålunda på intet sätt underkänt det berättigade uti svarandens yrkande, utan endast på grund af en sådan småsak som det nyssnämnda formfelet frändömt honom det återstående ersättningsbeloppet. Då af allt detta framgår, att Major Lilliehöök har till fullo styrkt, hvad äfven genom tvänne underdomstolars utslag blifvit bekräftadt, att de utgifter han i och för förrättningen haft varit fullt verifierade och hans anspråk på ersättning fullt befogade, synes det mig

som här yppar sig ett lämpligt tillfälle för representationen att göra rättvisa åt en ingenjör, som nedlagt mycket och afgörande arbete för ett allmännyttigt ändamål, och detta så mycket hellre som genom bifall till motionärens förslag väl icke något farligt prejudikat för framtiden kan sägas uppstå.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till motionärens framställning.

Herr Grefve Sparre: Då den siste ärade talaren yttrat sig om den komité, som blifvit förordnad att hafva tillsyn öfver undersökningsarbetena i fråga om reglering af sjön Wenerns vattenhöjd, och jag varit ledamot i denna komité, så anser jag mig böra yttra några ord till frågans närmare belysning. Förhållandet var, att Öfverste Ericson, hvilken af Kongl. Maj:t hade blifvit förordnad att handlägga frågan om möjligheten att reglera Wenerns vattenhöjd, hade, såsom Utskottets betänkande jemväl innehåller, uppgjort ett kostnadsförslag, enligt hvilket kostnaden för Wenerns utlopp skulle uppgå till 1,686,862 R:dr, hvarvid dock icke tagits i betraktande de ersättningar, som erfordrades till de städer vid Wenern, hvilkas hamnar, i fall sjön skulle sänkas, blefve obrukbara, och till de vattenverk som skulle utrifvas m. m. Enär, vid dessa förhållanden, kostnaden för sjöns sänkning skulle uppgå till en enorm summa, samt Öfverste Ericson på grund häraf påyrkade att en undersökning måtte ske angående kostnaden för invallning och torrläggning medelst pumpning af de stränder kring Wenern, som lida af sjöns öfversvämning, hvarigenom äfven åsyftade målet skulle kunna vinnas, så uppdrog komitén, med auledning af detta Öfverste Ericsons yrkande åt Majoren Lilliehöök dels att verkställa denna beräkning öfver kostnaderna för invallning och torrläggning, dels ock att uppmäta den areal, som skulle genom utförande af Öfverste Ericsons plan från öfversvämningar fredas. Af dessa båda arbeten fullgjorde Majoren Lilliehöök endast det ena, eller uppmätningen af egorna, men icke det andra, emedan, såsom han förklarade, metoden att anlägga vallar icke vore lämplig. Detta var dock en fråga, hvaröfver hans yttrande icke begärts, enär man i fråga derom hade att åberopa en bättre auktoritet, nemligen Öfverste Ericson; han hade endast att verkställa uppmätningen och upprätta kostnadsförslag i förenämnda hänseende. Då han således icke fullgjort hela arbetet utan endast en del deraf, så var det också naturligt, att han icke kunde få betaldt för alltsammans; men då det ansågs hafva varit af vigt för staten att få reda på huru stor areal af Wenerns öfversvämningar skadades, så gjordes af komitén hemställa hos Kongl. Maj:t om ersättning af allmänna medel för detta arbete, hvilken ansökan dock af Kongl. Maj:t på anförda skäl afslogs. Det är således icke på grund af något formfel, utan helt enkelt derföre att Major Lilliehöök icke fullgjort det arbete, hvartill han förbundit sig, som den fordrade ersättningen blifvit vägrad honom af Högsta Domstolen.

Herr Liss Olof Larsson: Jag var icke tillstädes i Kammaren, då motionären yttrade sig i frågan, och kan således icke besvara hans yttrande. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, hvart det skulle bära hän, om den vägen beträddes, att man, efter att hafva genomgått alla

domstolsinstanserna och slutligen tappat i den högsta, fick komma till Riksdagen och säga: "Var så god och betala mig hvad jag icke kunnat genom rättegång vinna". Det är tydligt och klart, att staten i detta fall fullgjort sin skyldighet, då Kongl. Maj:t beviljat visst anslag för undersökningen med vilkor att hvad derutöfver för ändamålet erfordrades, tillskötes af dem, som för frågans utredande vore intresserade; och om det kontrakt, som sedermera upprättats mellan den af strandegarne tillsatta komitén och Majoren Lilliehöök om uppmätning af den mark, som skulle från öfersvämningar fredas, icke är så tydligt affattadt, att Majoren Lilliehöök för sitt arbete kan få betaldt af vederbörande strandegare, må han vända sig med sina anspråk mot komiténs ordförande men icke mot Riksdagen. Från hvilken synpunkt som helst man betraktar frågan, kan jag således icke finna något skäl för Riksdagen eller staten att ersätta den förlust, Major Lilliehöök möjligen härutinnan lidit, och det så mycket mindre som Riksdagen icke är i tillfälle att pröfva, huruvida det verkliga är för honom någon förlust, hvilket Högsta Domstolen förnekat.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Werner Ericson: Med anledning af en föregående talares yttrande ber jag att få anmärka, att det icke varit uppmätningen af den mark, som af Wenerns öfersvämningar skadas, som Major Lilliehöök icke fullbordat, hvilket arbete, som utgjorde den egentliga delen af det honom lemnade uppdraget, för hvilket visst pris var utfäst, han fullgjort, utan att det endast varit den approximativa beräkningen å kostnaden för indämning och torrläggning medelst pumpning af de största och bästa jordområdena vid Wenerns stränder han underlåtit att upprätta, hvilken beräkning dock varit en sådan småsak, att den kunnat, om komiténs ordförande satt en sådan i fråga, när Lilliehöök aflemnade sina undersökningshandlingar, fullgöras på några få dagar. Jemväl komitén uppfattade denna underlåtenhet som en småsak, hvilket visas deraf, att komitén i sin egen till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgifna redogörelseräkning öfver inkomsterna och utgifterna för de i följd af förslaget om vattenregleringen vidtagna åtgärder upptagit det af Lilliehöök fordrade arvode, såsom till honom af komitén guld. Herr Liss Olof Larssons påstående, att det emellan komitén och Major Lilliehöök upprättade kontraktet skulle vara otydligt skrifvet, är icke riktigt, ty den förres ersättningspåstående på grund af kontraktet har bifallits så väl af rådstufvurätt som hofrätt; och det var först Högsta Domstolen, som, efter det först der invändning blifvit gjord derom, att Lilliehöök underlåtit uppgöra förenämnda kostnadsberäkning, tänkte annorlunda och fränkände Lilliehöök all vidare ersättning än den han då redan uppburit.

Jag vill icke ingå på några enskilda förhållanden, utan endast ännu en gång framhålla billigheten och rättvisan deraf, att Major Lilliehöök får ersättning för det arbete och möda, han för ifrågavarande allmännyttiga ändamål nedlagt. Såsom jag förut nämnt, uppstår derigenom icke något förligt prejudikat för framtiden.

Herr Grefve Sparre: Det är icke ovanligt att ena parten säger, då aftal träffats om verkställighet af två olika saker, att den ena saken som

han ej fullgjort är en småsak; men detta, den ena partens förklaring, bevisar ingenting. Jag har tvärtom bevisat, att hvad här blifvit anfördt vara en småsak icke är det, men väl hufvudsak, en åsigt som jemväl delats af Öfverste Ericson.

Komitén kunde naturligtvis icke betala halfgjordt arbete, och att man med afseende på den nytta, vissheten att veta, hvilken mark af Weners öfversvämmingar skadades, skulle för staten medföra, hos Kongl. Maj:t anhöll, att, då de till komiténs disposition varande medel ej vore tillräckliga, det bristande måtte af allmänna medel bestridas, var en annan sak, som icke inverkade på komiténs betalningsskyldighet.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag kan för min del icke gilla den motivering, Utskottet begagnat för sitt afstyrkande af ifrågavarande motion. Utskottet stöder nemligen sin hemställan derpå, att Majoren Lilliehööks fordringsanspråk blifvit underkända såväl i rättsväg af Högsta Domstolen som ock af Kongl. Maj:t i administrativ väg. Att anspråken blifvit ogillade i senare fallet, finner jag lätt förklarligt af den omständigheten, hvilken dock icke inverkar något på denna sak, att, så vidt jag har mig bekant, några medel för sådana ändamål till Kongl. Maj:ts disposition icke blifvit anvisade; och det förhållande, att samma anspråk blifvit af Högsta Domstolen underkända, ja, det utgör i sjelfva verket icke heller något skäl för Stats-Utskottet att afstyrka och för Riksdagen att afslå den begärda ersättningen; ty det inträffar ju ofta nog, att hvad som *formellt* är högsta rätt kan befinnas i sak vara högsta orätt; hvadan det alldeles icke är otänkbart, att Riksdagen, oaktadt Högsta Domstolen sagt nej till något framställt ersättningsanspråk, skulle kunna finna lämpligt att dertill säga ja. I följd häraf kan jag, såsom jag förut nämnt, icke godkänna Utskottets motivering, men på den grund att Riksdagen alls icke har med saken att göra, kommer jag till samma resultat som Utskottet, i hvars hemställan jag således icke yrkar någon ändring. Jag vill dock, medan jag har ordet, begagna tillfället att uttrycka den förhoppning, att, då Riksdagen temligen obehörigt besvärats med denna obehagliga sak, detta skall vara tillräckligt att genom det moraliska intryck, det åstadkommit, skaffa Major Lilliehöök den ersättning från rätte vederbörande, som honom med rätta tillkommer.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det i Herr A. Anderssons motion framställda förslag måtte antagas; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets förslag.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 38, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1873 års riksdag;

N:o 39, angående af Kongl. Maj:t föreslagna statsbidrag till vägars anläggning, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om beviljande af anslag för anläggning af väg mellan Junosuando by inom Pajala socken och Wittangi kyrkoby inom Jukkasjärvi lappmark af Norrbottens län; samt

N:o 41, i anledning af väckt motion angående beviljande af anslag till brobyggnad öfver Göta elf vid Qvillebäcken mellan Göteborg och Hisingen;

Banko-Utskottets Memorial N:o 6, angående förbättring i aflöningarne för brukstjenstemännen samt läkaren och skolläraren vid Tumba pappersbruk;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 12, i anledning af väckt motion, åsyftande närmare bestämmelser rörande härads- och socknevägars bredd m. m.;

N:o 13, i anledning af väckta motioner om vissa ändringar i Kongl. Maj:ts förnyade stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866; och

N:o 14, i anledning af väckt motion om upphäfvande af Kongl. Maj:ts resolution och förklaring uppå allmogens allmänna besvär den 21 Juli 1793, i hvad den angår landmätares rätt att såsom fullmäktige vid domstolar biträda enskilda parter samt;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11, i anledning af Herr Jonas Anderssons motion N:o 55 om ändring af 8 § i Kongl. stadgan angående afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk.

Dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som för Kammarens nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Erik Gustaf Eriksson* under 14 dagar från och med den 18 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.